

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ศึกษาอิทธิพลการสอนวิปัสสนากรรมฐานของพระราชสิทธิอาจารย์ (ทองใบ ปกสฺสโร) ที่มีผลต่อชุมชนวัดนาหลวง ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการเจริญวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาการสอนวิปัสสนากรรมฐานของพระราชสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อ ทองใบ ปกสฺสโร) ที่มีต่อชุมชนวัดนาหลวง ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และ ๓) เพื่อศึกษาอิทธิพลการสอนวิปัสสนากรรมฐานของพระราชสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อ ทองใบ ปกสฺสโร) ที่มีต่อชุมชนวัดนาหลวง ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และลงภาคสนามเพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล สัมภาษณ์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาพบว่า

๕.๑.๑ การเจริญวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธองค์ทรงสอนการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อสั่งสอนให้สรรพสัตว์เข้าถึงมรรคผล นิพพานได้เข้าถึงความเป็นผู้หมดจดผู้บริสุทธิ์ หมดจดจากกิเลส มลทินเครื่องเศร้าหมองทางใจทั้งหลายทั้งปวงมี โลก โกรธ หลง เป็นต้น ในที่สุด สามารถข้ามพ้นโสกะ ความเศร้าโศกเสียใจ ปรีทเวะ ความร่าเริงให้พินาศสิ้น บรรลุอริยมรรค อริยผลและเห็นแจ้งพระนิพพานได้ สติปัญฐานนี้เป็นเส้นทางเดียวเท่านั้น ที่จะนำ เหล่าสัตว์โลกให้บริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทางใจไปได้ โดยที่โยคีทำการเจริญให้มาก ปฏิบัติให้มากโดยเอากาย เวทนา จิต และธรรมซึ่งเป็นปรมัตถธรรมมา มีสติพิจารณานั้นเอง สติปัญฐาน ๔ ดังกล่าวมานี้ถือว่าเป็นวิปัสสนาภาวนาอย่างแท้จริงไม่มีทางอื่นนอกจากสติปัญฐานที่จะได้ชื่อว่าวิปัสสนาภาวนาอันสามารถให้เข้าถึงมรรคผลและนิพพานได้ พระพุทธองค์ตรัสสติปัญฐาน ๔ ไว้ เพราะ พระพุทธองค์มีพระประสงค์เพื่อให้พุทธบริษัท ได้ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ในส่วนที่เป็นวิปัสสนาธุระ เป็นการอบรมทางจิต โดยการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ สลัดเครื่องพันธนาการทางใจ เพราะว่สติปัญฐานนี้ เป็นทางสายเอก ทางสายหลัก ทางอันอุดม ทางอันเกษม ทางอันสูงสุดที่จะทำให้เหล่าเวไนยสัตว์ข้ามพ้น ความทุกข์โศก โดยใช้สติพิจารณา ในกายเวทนา จิต และธรรม ทั้งภายในภายนอกเท่านั้น

๕.๑.๒ การสอนวิปัสสนากรรมฐานของพระราชสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อ ทองใบ ปกสฺสโร) ปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่เป็นองค์ประธานสงฆ์ของวัดนาหลวง (อภิญญาเทสิตธรรม) ท่านเป็นผู้บุกเบิกก่อตั้งวัดเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนมีศิษยานุศิษย์มากมาย มีความสามารถพิเศษในเชิงวาทศิลป์ การแสดงธรรมทุกครั้งจึงมีผู้เข้าร่วมรับฟังอย่างล้น

หลาม ด้วยนิสัยและบุคลิกลักษณะที่สมณะสันโดษต้องการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ปรารถนาตำแหน่งฐานะที่สำคัญใดๆ พระราชสีหธอาจารย์เป็นพระที่มีศิลาจารวัตรเพียบพร้อมทุกอย่าง มีความเรียบง่าย มีเมตตาธรรมสงสารสัตว์โลกที่ตกทุกข์ได้ยากจึงสงเคราะห์ด้วยการให้ธรรมทานเป็นชีวิตจิตใจ ก็มีความเพียรความสมณะ ความศรัทธา ความเมตตา มีศีล มีความรักในเพื่อนมนุษย์ มีธรรมะในหัวใจ นอกจากนี้ท่านยังเป็นพระที่มักน้อยสันโดษ เสียสละประโยชน์สุขส่วนตัวเพื่อการเผยแผ่ โดยมุ่งประโยชน์อันเป็นประโยชน์สุขของส่วนรวม และชีวิตสมณะอย่างท่านก็มีความเรียบง่าย ไม่นิยมสะสมของส่วนตัว ท่านจึงเป็นพระอีกรูปหนึ่งที่บริสุทธิ์ด้วยศีลอันน่ายกย่อง

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแบบของพระราชสีหธอาจารย์ (หลวงพ่อ ทองใบ ปกสฺสโร) มีแนวทางปฏิบัติคือจะทำให้เกิดผลและมีความเจริญก้าวหน้าขึ้น โยคีจะต้องลงมือประพฤติปฏิบัติด้วยตัวเองอย่างเคร่งครัด หลังจากที่ได้รับการแนะนำจากครูบาอาจารย์จนเป็นที่พอเข้าใจแล้ว จึงลงมือปฏิบัติตามขั้นตอน ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นพัฒนาชีวิต คือรูปนามให้เกิดความสมดุล เพราะเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่ต้องพัฒนาตนเองให้มีความสะดวก สบาย สงบเย็น ทั้งกายและใจไปพร้อมกัน ปิดอบายทั้งภายนอกและภายใน ภายนอก คือ อบายมุข ๑๐ อบายภายใน คืออกุศลกรรม ในการเจริญสังขารธรรมอันเป็นทางพ้นทุกข์ ต้องละเลิกสิ่งที่มีคุณมีโทษเจือปน หรือโทษฝ่ายเดียวอบายมุขขยายทางนิพพาน คำว่า นิพพาน เป็นชื่อของความดับเย็นที่เกิดจากกุศลจิตที่ไม่มีโลภโกรธหลง ครอบงำไว้ จิตเย็นเมื่อเป็นนิพพาน เย็นจิตชุ่มฉ่ำ มีอมตะธรรมรักษา เย็นรักษาใจ ย่อมตั้งอยู่ได้นาน เย็นรักษาใจ จะว่างโล่งโปร่งใสเสมอ ดับทุกข์ในวัฏสงสาร คือ ทุกข์มีเหตุมาจากกิเลส กรรม วิบาก ที่มีลักษณะจุลวงลือที่มีการหมุนเวียนไปไม่รู้จักจบสิ้น

กิเลสทำการมัวซึ่งแสดงออกมาทางกายกรรม วาจกรรม มโนกรรม กิเลสนี้มีอยู่ ๓ ชั้น คือ หยาบ ละเอียด สุขุม กิเลสชั้นหยาบสุขุมาจารย์ของกายใจ คือ สุขกาย (กายิกสุข) เพราะหลุดพ้นด้วยปัญญา (วิปัสสนา) หมายถึงผู้ที่อบรมวิปัสสนาภาวนาอย่างเต็มที่นั่นเอง ส่วนสุขใจ (เจตสิกสุข) เพราะหลุดพ้นด้วยจิต (สมณะ) หมายถึงผู้ที่อบรมสมณะภาวนาเต็มที่นั่นเอง นอกจากนี้ยังมี โลภียสุข คือสุขด้วยการเสพอารมณ์รูปราคะ อรูปราคะและ โลกุตตระสุข คือ สุขด้วยการเสพมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ นั่นเอง สว่างไสวทางสติปัญญา คือ ก่อนทำ พุท คิต พินิจด้วยสติเสมอ ผลอไม่มีปัญญา ต้องฉลาดทันอกุศลทุกคราวไป ตัดค้นหาในทางจิต คือ ตัดกามตัณหา ด้วยปหานะ ๓ มิให้กำเริบได้ เช่น รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ กำหนดละ ขณะถูกต้องนั่นเอง ตัดภวตัณหา ด้วยปริยญา มิให้กำเริบได้ ดับอวิชชา เมื่อพระโยคีต้องเจริญภาวนา ๒ คือ สมณะภาวนาและวิปัสสนาภาวนา มีญาณเกิดขึ้นในดวงจิต หยั่งรู้ขั้น ๕ ว่าเป็นทุกข์แท้ ๆ สร้างสรรค์ญาณวิชา ผู้เจริญวิปัสสนาได้บริบูรณ์แล้วจะเกิดญาณ ส่วนผู้เจริญสมณะบริบูรณ์แล้วก็จะเกิดญาณ ๑๐ เมื่อญาณเหล่านี้เกิดขึ้นแก่พระโยคีแล้วจะสิ้นไปแห่งอาสวะอุปาทาน หมายถึง การเจริญภาวนา ๒ ประการ คือ เจริญภาวนาทั้งสมณะและวิปัสสนาอย่างต่อเนื่อง ในการปฏิบัตินั้นก็ควรให้เหมาะสมกับจริตนิสัยและอินทรีย์ป็นผู้พร้อมทั้งวิชาอย่าง เมื่อเจริญธรรมอย่างต่อเนื่องไม่หยุดก็จะบรรลุธรรมขั้นสูงตามลำดับ

๕.๑.๓ อิทธิพลการสอนวิปัสสนากรรมฐานของพระราชสีหธอาจารย์ (หลวงพ่อ ทองใบ ปกสฺสโร) ต่อชุมชนวัดนาหลวง ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี พบว่า ทำให้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณของผู้เข้ารับการอบรมปฏิบัติ เกิดความเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ติดตาม

แบบวิถีธรรม วิถีพุทธ ดำเนินชีวิตอย่างฉลาดตามหลักศีลธรรม รู้จักพัฒนาตนใน ๒ ด้าน คือ ด้านวัตถุ และด้านจิตใจ ซึ่งจะต้องทำไปพร้อม ๆ กันเพื่อให้เกิดความสมดุลซึ่งจะเป็นปัจจัยสนับสนุนต่อการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินชีวิตที่ดีไม่ควรแยกตัวออกจากธรรมชาติ เพราะธรรมชาติทำให้เข้าใจชีวิตได้ง่าย เมื่อเราอยู่กับธรรมชาติ ธรรมชาติก็จะอยู่กับเรา เมื่อเราไม่ทำลายธรรมชาติธรรมชาติก็จะให้ประโยชน์กับเรา จึงควรอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน และได้รับประโยชน์ร่วมกัน ไม่เห็นแก่ได้จนกลายเป็นเห็นแก่ตัว รู้จักให้มากกว่ารับ รู้จักความพอดีพอเพียง ไม่ประมาท บริบูรณ์พร้อมด้วยความดีและความสุข

๕.๒ อภิปรายผล

การเจริญวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งพระพุทธองค์ทรงสอนการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อสั่งสอนให้สรรพสัตว์เข้าถึงมรรคผล นิพพานได้เข้าถึงความเป็นผู้หมดจด บริสุทธิ์ หมดจดจากกิเลส มลทินเครื่องเศร้าหมองทางใจทั้งหลายทั้งปวงมี โลก โกรธ หลง เป็นต้น ในที่สุด สามารถข้ามพ้นโสกะ ความเศร้าโศกเสียใจ ปรีทเว ความรำไห่พิไรรำพัน บรรลุนิพพาน อริยมผลและเห็นแจ้งพระนิพพานได้ สติปัฏฐานนี้เป็นเส้นทางเดียวเท่านั้น ที่จะนำ เหล่าสัตว์โลกให้บริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทางใจไปได้ โดยที่โยคีทำการเจริญให้มาก ปฏิบัติให้มากโดยเอากาย เวทนา จิต และธรรมซึ่งเป็นปรมัตถธรรมมา มีสติพิจารณานั่นเอง สติปัฏฐาน ๔ ดังกล่าวมานี้ถือว่าเป็นวิปัสสนาภาวนาอย่างแท้จริงไม่มีทางอื่นนอกจากสติปัฏฐานที่จะได้ชื่อว่าวิปัสสนาภาวนาอันสามารถให้เข้าถึงมรรคผลและนิพพานได้ พระพุทธองค์ตรัสสติปัฏฐาน ๔ ไว้ เพราะ พระพุทธองค์มีพระประสงค์เพื่อให้พุทธบริษัท ได้ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ในส่วนที่เป็นวิปัสสนาธุระ เป็นการอบรมทางจิต โดยการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ สลัดเครื่องพันธนาการทางใจ เพราะวาสติปัฏฐานนี้เป็นทางสายเอก ทางสายหลัก ทางอันอุดม ทางอันเกษม ทางอันสูงสุดที่จะพาให้เหล่าเวไนยสัตว์ข้ามพ้น ความทุกข์โศก โดยใช้สติพิจารณา ในกาย เวทนา จิต และธรรม ทั้งภายในภายนอกเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พรรณราย รัตนไพฑูรย์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ : ศึกษาแนวการสอนของพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ)” สรุปได้ว่า สติปัฏฐาน ๔ เป็นหนทางเอกที่จะนำไปสู่การรู้แจ้งสัจธรรม บรรลุนิพพานซึ่งเป็นภาวะหมดกิเลสอันเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ) ใช้หลักสติปัฏฐาน ๔ คือ การพิจารณากาย เวทนา จิต ธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการสอน ในภาคทฤษฎีท่านสอนให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจทั้งหลักสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานควบคู่กันไป แต่ในภาคปฏิบัติ ท่านปฏิบัติและสอนโดยเน้นวิธีการแบบสมถะมีวิปัสสนาภาวนาในการสอนวิปัสสนานั้น ท่านแบ่งเป็น ๒ ภาค คือ ภาคสมถะหรือปฏิบัติศาสนา เป็นหลักการเตรียมตัวก่อนลงมือปฏิบัติ ที่สำคัญคือการแผ่เมตตา การระลึกถึงความตาย ภาควิปัสสนาหรือปฏิบัติศาสนาว่าด้วยวิปัสสนาญาณ ๑๖ วิสุทธิ ๗ และญาณ ๑๘ อุปกิเลส ๑๐ ในการปฏิบัติขั้นประเด็นสำคัญที่สุดอยู่ที่การมีสติกำหนดรูปนามตามอิริยาบถใหญ่ ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน และมีสติ กำหนดรูปนามตามอิริยาบถย่อย หรือตามอายตนะทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ผู้ปฏิบัติเริ่มต้นด้วยการกำหนดพิจารณาอิริยาบถเดิน โดยกำหนดแบบหนอ ตั้งแต่ระยะแรก เมื่อสติมั่นคง ให้ภาวนา ระยะสุดท้ายจากนั้นก็เปลี่ยนอิริยาบถนั่งพิจารณาอาการพองยุบของท้อง พิจารณาต้นใจคือความรู้สึก พิจารณาญาณ

ทั้ง ๕ โดยใช้วิปัสสนาญาณ ๑๖ เป็นกรอบในการตรวจสอบความก้าวหน้าทางจิต แนวการสอนและปฏิบัติธรรมของท่านดำเนินตามในมหาสติปัฏฐานสูตร และประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์

การสอนวิปัสสนากรรมฐานของพระราชสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อทองใบ ปกสฺสโร) ปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่เป็นองค์ประธานสงฆ์ของวัดนาหลวง (อภิญญาเทสิตธรรม) ท่านเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนมีศิษยานุศิษย์มากมาย มีความสามารถพิเศษในเชิงวาทีศิลป์ การแสดงธรรมทุกครั้งจึงมีผู้เข้าร่วมรับฟังอย่างล้นหลาม ด้วยนิสัยและบุคลิกลักษณะที่สมถะสันโดษ ต้องการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ปรารถนาตำแหน่งฐานะที่สำคัญใดๆ เป็นพระที่มีศีลาจารวัตรเพียบพร้อมทุกอย่าง มีความเรียบง่าย มีเมตตาธรรมสงสารสัตว์โลกที่ตกทุกข์ได้ยากจึงสงเคราะห์ด้วยการให้ธรรมทานเป็นชีวิตจิตใจ ก็มีความเพียรความสมถะ ความศรัทธา ความเมตตา มีศีล มีความรักในเพื่อนมนุษย์ มีธรรมะในหัวใจ นอกจากนี้ท่านยังเป็นพระที่มักน้อยสันโดษ เสียสละประโยชน์สุขส่วนตัวเพื่อการเผยแผ่ โดยมุ่งประโยชน์อันเป็นประโยชน์สุขของส่วนรวม และชีวิตสมณะอย่างท่านก็มีความเรียบง่าย ไม่นิยมสะสมของส่วนตัว ท่านจึงเป็นพระอีกรูปหนึ่งที่บริสุทธิ์ด้วยศีลอันน่ายกย่อง

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวของพระราชสิทธิอาจารย์ (หลวงพ่อทองใบ ปกสฺสโร) นอกจากจะทำให้เกิดผลและมีความเจริญก้าวหน้า โยคีจะต้องลงมือประพฤติปฏิบัติด้วยตัวเองอย่างเคร่งครัด หลังจากที่ได้รับการแนะนำจากครูบาอาจารย์จนเป็นที่พอเข้าใจแล้ว จึงลงมือปฏิบัติตามขั้นตอน ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นพัฒนาชีวิต คืออุปนามให้เกิดความสมดุล เพราะเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่ต้องพัฒนาตนเองให้มีความสุข สบาย สงบเย็น ทั้งกายและใจไปพร้อมกัน ปิดอบายทั้งภายนอกและภายใน อบายภายนอก คือ อบาย मुख ๑๐ อบายภายใน คืออกุศลกรรม ในการเจริญสังกรรมอันเป็นทางพ้นทุกข์ ต้องละเลิกสิ่งที่มีคุณมีโทษเจือปน หรือโทษฝ่ายเดียวอบายมุขขยายทางนิพพาน คำว่า นิพพาน เป็นชื่อของความดับเย็นที่เกิดจากกุศลจิตที่ไม่มีโลภโกรธหลง ครอบงำไว้ จิตเย็นเมื่อเป็นนิพพาน เย็นจิตชุ่มฉ่ำ มีอมตะธรรมรักษา เย็นรักษาใจ ย่อมตั้งอยู่ได้นาน เย็นรักษาใจจะว่างโล่งโปร่งใสเสมอ ดับทุกข์ในวัฏสงสาร คือ ทุกข์มีเหตุมาจากกิเลส กรรม วิบาก ที่มีลักษณะดองลือที่มีการหมุนเวียนไปไม่รู้จักจบสิ้น สอดคล้องกับ**อณิวัชร เพชรนรรัตน์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” พบว่า แม้พระไตรปิฎกจะให้ความหมายของคำว่า วิปัสสนา ไว้หลายนัยก็ตามแต่ผู้ปฏิบัติก็ต้องผ่านกระบวนการฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระไตรปิฎก จึงจะสามารถพัฒนาวิปัสสนาปัญญาให้เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้**พระวรมน ขนติโก (วัดฤๅมา)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาสัมมปปธาน ๔ อันเป็นองค์แห่งการบรรลุธรรม” พบว่าการบรรลุธรรมหมายถึงการบรรลุมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ซึ่งจัดเป็นโลกุตตระในสัมมปปธาน ๔ ที่เกื้อหนุนต่อการบรรลุธรรมพบว่า เป็นหลักธรรมที่ประกอบด้วยองค์ ๔ ซึ่งเรียกว่า ความเพียรและหลักธรรมนี้มีปรากฏในหลักธรรมอื่นๆ แต่ที่ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมแห่งการตรัสรู้แล้วพบว่า ในหลักธรรมแต่ละหมวดจะประกอบด้วยความเพียรทุกหมวด อาทิ ในสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมหมวดแรกในโพธิปักขิยธรรมมีหลักธรรมอยู่ ๓ ประการ ที่น่าสนใจกล่าวคือ อาตปปี (ความเพียร) สติมา (สติ) และสมปชาโน (สัมปชัญญะ) จะเห็นได้ว่าหนึ่งในสามของหลักธรรมที่อ้างมานี้ ก็คือความเพียร ซึ่งในที่นี้นับเนื่องเข้าในความเพียร ๔ ของสัมมปปธาน ๔ ต่อมาเป็นอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่อ้างถึงความเพียรในสัมมปปธาน ๔ ด้วยเช่นกัน จากนั้นก็เป็น

อินทรีย์ ๕ และผล ๕ ซึ่งเป็นความเพียรที่อ้างเอาความเพียรในสัมมปปธานเกี่ยวกับโพชฌงค์ ๗ นั้น วิริยะสัมมโพชฌงค์อ้างเอาวิริยะในสัมมปปธาน ๔ ด้วย และสุดท้ายอริยมรรคมีองค์ ๘ ในสัมมาวายามะนั้น ก็ต้องอ้างเอาความเพียร ๔ ในสัมมปปธานด้วยเช่นกัน ดังนั้นความเพียรจึงมีความสำคัญในการบรรลुरुธรรม ถ้าผู้ปฏิบัติขาดความเพียรแล้วเขาก็จะไม่บรรลुरुธรรม แต่อย่างไรก็ตาม ความเพียรที่เรียกว่า สัมมปปธานนี้จะเจริญงอกงามได้ ย่อมต้องอาศัยความสัมพันธ์ในหมวดธรรมต่างๆ ของโพธิปักขิยธรรมจึงจะสร้างความเจริญงอกงามได้ และคุณธรรมที่สมบูรณ์เหล่านี้ มีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีงาม และการเข้าถึงจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

อิทธิพลของหลักคำสอนและผลการปฏิบัติตามแนวทางคำสอนของพระราชสิทธิอาจารย์ (ทองใบ ปภสฺสโร) ที่มีต่อสังคมชุมชนวัดนาหลวง ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี นั้น ทำให้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณของผู้เข้ารับการอบรมปฏิบัติเกิดความเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ดีงามตามแบบวิถีธรรม วิถีพุทธ ดำเนินชีวิตอย่างฉลาดตามหลักศีลธรรม รู้จักพัฒนาตนใน ๒ ด้าน คือ ด้านวัตถุและด้านจิตใจ ซึ่งจะต้องทำไปพร้อม ๆ กันเพื่อให้เกิดความสมดุลซึ่งจะเป็นปัจจัยสนับสนุนต่อการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินชีวิตที่ดีไม่ควรแยกตัวออกจากธรรมชาติ เพราะธรรมชาติทำให้เข้าใจชีวิตได้ง่าย เมื่อเราอยู่กับธรรมชาติ ธรรมชาติก็จะอยู่กับเรา เมื่อเราไม่ทำลายธรรมชาติธรรมชาติก็จะให้ประโยชน์กับเรา จึงควรอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน และได้รับประโยชน์ร่วมกัน ไม่เห็นแก่ได้จนกลายเป็นเห็นแก่ตัว รู้จักให้มากกว่ารับ รู้จักความพอดีพอเพียง ไม่ประมาท บริบูรณ์พร้อมด้วยความดีและความสุข ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการพัฒนาศีล คือ มีการพัฒนาศีล หรือมีศีลพัฒนาแล้ว ได้แก่ การอยู่ร่วมกันด้วยดีในสังคม เป็นการพัฒนาการในการสัมพันธ์ทางสังคม มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแค้นแค้น ตั้งอยู่ในวินัยและมีอาชีพที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูลสร้างสรรค์ และส่งเสริมสันติสุข

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระราชสิทธิอาจารย์ (ทองใบ ปภสฺสโร) ที่มีต่อสังคมในเชิงวิชาการ ท่านได้นำหลักธรรม และได้วางแนวทางคำสอนไว้แก่สานุศิษย์ได้นำไปปฏิบัติ นั้น ย่อมมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดียิ่งขึ้น คือ เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ได้แนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ดำรงตนอยู่ในความประมาท รู้จักสามัคคี เสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักหักห้ามใจต่อการกระทำความชั่ว และพยายามสร้างความดีงามใส่ตน ละเว้นจากอบายมุขต่าง ๆ เข้าใจชีวิตตามความเป็นจริงได้ดีมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นก็ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลว่ามีความรักความเพียร มีจิตใจมุ่งมั่น มีความฉลาดในการพิจารณาธรรมมากน้อยเพียงใด ผลก็จะเกิดขึ้นมากน้อยแตกต่างกันตามกำลังแห่งการปฏิบัติของแต่ละบุคคลเพียงนั้นเช่นกัน เมื่อบุคคลยังมีความสนใจใคร่ศึกษาปฏิบัติตามธรรมวินัยอยู่อายุของพระพุทธศาสนาจะได้รับการสืบทอดไว้ เพื่ออนุชนรุ่นหลังต่อไป อย่างไรก็ตาม แนวทางที่ดีงามที่เป็นสัมมาทิฐินี้บุคคลใดได้น้อมนำปฏิบัติตามก็จะเกิดคุณประโยชน์เป็นอันมาก ในทางตรงกันข้ามถ้าหากบุคคลใดหลงผิดปฏิบัติตาม

แนวทางมิฉฉาปฏิฐานนอกจากจะไม่ได้รับประโยชน์อันใดแล้ว ยังจะเกิดโทษมหันต์ทั้งแก่ตนและสังคมส่วนรวมอีกด้วย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

พระราชสิทธิอาจารย์ (ทองใบ ปภสสโร) ท่านได้มีการอบรมตามหลักไตรสิกขา ทั้งได้ปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางแห่งมหาสติปัฏฐาน ๔ แต่ก็มีลักษณะเฉพาะเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเกิดความรู้ความเข้าใจนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้องจนสามารถพัฒนาศีลธรรม ปิดทางอบายมุข บรรเทาความทุกข์ภายในจิตใจ ตัดตัณหาและดับอวิชชาได้ แนวการสอนจึงมุ่งหมายเพื่อให้กลุ่มบุคคลต่าง ๆ นั้น มีคุณสมบัติ ๔ ประการ คือ การเจริญกาย การเจริญศีล การเจริญจิต และการเจริญปัญญา เน้นการผลที่ได้รับใน ชีวิตประจำวัน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป

จากการศึกษาวิจัยชีวิตและงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชสิทธิอาจารย์ (ทองใบ ปภสสโร) ผู้วิจัยได้พบว่ามีเรื่องที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอีก คือ

๑. ศึกษาเปรียบเทียบผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชสิทธิอาจารย์ (ทองใบ ปภสสโร) กับพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนารูปอื่น

๒. ศึกษาผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของผู้ปฏิบัติตามแนวทางการสอนของพระราชสิทธิอาจารย์ (ทองใบ ปภสสโร)

๓. ศึกษาเทคนิคในการสอนวิปัสสนากรรมฐาน ของพระราชสิทธิอาจารย์ (ทองใบ ปภสสโร) กับพระเถระรูปอื่นๆ เช่น พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่อชา สุภทโท), พระครูโพธิสารคุณ (ประยงค์ อุปลวณโณ) เป็นต้น

๔. ศึกษาวิเคราะห์สถิติผู้เข้ารับการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางการสอนของพระราชสิทธิอาจารย์ (ทองใบ ปภสสโร) ว่ามีจำนวนมากน้อยอย่างไร